

КРИПТОВАЛЮТА ТА ЇЇ СТАТУС В УКРАЇНІ

Визначено сутність понять криптовалюта, біткоїн та майнінг. Розглянуто статус криптовалюти в Україні та в інших країнах. Вказано проблеми, пов'язані із невідомим статусом крипто валюти, запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: криптовалюта, біткоїн, майнінг, майнери.

Определены сущность понятий криптовалюта, биткоины и майнинг. Рассмотрен статус криптовалюты в Украине и в других странах. Указаны проблемы, связанные с неопределенным статусом криптовалюты, предложены пути их решения.

Ключевые слова: криптовалюта, биткоин, майнинг, майнер.

The essence of the concept of cryptocurrency, bitcoin and mining. The status of cryptocurrency in other countries and in Ukraine is considered. The specified problems that have arisen due to the uncertain status of cryptocurrency and the given problem solving option.

Key words: cryptovolume, bitcoin, landing, operators.

Постановка проблеми. Все частіше можна почути про використання криптовалют у якості фінансового інструменту різними державами. Криптовалюта – це цифрова (віртуальна) валюта, одиниця якої – монета, захищена від підробки, оскільки є зашифрованою інформацією, скопіювати яку неможливо [1], тому що емісія та облік криптовалюти засновані на асиметричному шифруванні із застосуванням різних криптографічних методів захисту [2], таких як Proof-of-work та / або Proof-of-stake.

Останнім часом з'являється все більше робіт щодо правового обґрунтування такого явища, як криптовалюта. Важливе значення для формування теоретичних засад із цієї проблематики мають праці відомих зарубіжних учених, зокрема С. Афоніної, А. Генкіна, В. Достова, К. Кемпбелла, М. Кінга, Л. Красавіної, М. Крюгера, Д. Кочергіна, Р. Міллера, Р. Селджіна, В. Усоскіна, І. Фішера, М. Фрідмена, Д. Чаума, А. Шамрасва та ін. Теоретичні засади безготівкових розрахунків, побудови та функціонування національної платіжної системи України набули розвитку і розширені дослідженнями таких вітчизняних учених, як В. Кравець, І. Лютий, С. Міщенко, М. Савлук, П. Сенищ, Т. Смовженко. Однак, незважаючи на визнання високого інноваційного потенціалу електронних грошей, є потреба в поглибленні нормативного визначення, розуміння категоріального апарату і систематизації накопиченого досвіду.

Метою статті є визначення криптовалюти та її статусу в Україні.

Результати дослідження. На криптовалютних біржах забезпечується взаємозв'язок між суб'єктами криптовалютних операцій та здійснюється обмін криптовалюти на електронні гроші, валютні цінності, цінні папери [3].

М. Савлук, аналізуючи сутність електронних грошей, доводить існування трьох етапів еволюціонування електронізації грошового обігу: 1) грошові кошти для здійснення платежів за допомогою телекомунікаційних систем, незалежно від форми та місця збереження; 2) грошові кошти, які зберігаються в електронному форматі спеціальних пристроїв; 3) грошові кошти, які враховують властивості попередніх, але використовуються поза банківською системою, без участі третьої особи та без прямого зв'язку з банківським рахунком [1, с. 10].

На даний момент у світі кількість видів криптовалют вже наближається до тисячі, і ринок продовжує рости. Найбільш популярними є Bitcoin, Litecoin, Namecoin, Ripple, Peercoin,

© ТАВОЛЖАНСЬКИЙ О.В. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри криминології та кримінально-виконавчого права (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)

© МІЧУДА І.В. - студентка V курсу (Слідчо-криміналістичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого)

Quark, NXT. 30 травня 2016 р. з'явилася перша умовно українська криптовалюта – Карбованець (Ukrainian Karbowanec або KRB). На даний момент його вартість сягає більше 2 доларів. За даними блогу Visual Capitalist, станом на початок вересня 2017 р. обсяг криптовалют у світі оцінювався у 146,2 млрд доларів. Основна частина (47%) припадає саме на біткоїн.

Bitcoin – це перша і найвідоміша з усіх віртуальних електронних валют. Bitcoin кваліфікують як віртуальну валюту, грошовий сурогат, електронну послугу, електронну інформацію, нематеріальну цінність, приватні гроші, віртуальний товар тощо. Він функціонує без будь-якого контролюючого органу або центрального банку; обробка транзакцій і емісія здійснюються колективно учасниками мережі, дозволяє проводити будь-які операції анонімно, без ідентифікації користувача. Bitcoin має відкритий вихідний код; ніхто не контролює біткоїни, але всі можуть стати учасниками мережі [1]. На сьогодні біткоїн коштує близько 15–20 тис. доларів за 1 віртуальну монету. Ціна формується залежно від попиту.

Для створення перших біткоїнів достатньо було звичайного комп'ютера, надалі постійно зростала необхідність збільшити потужність системи за рахунок коштовного та спеціалізованого комп'ютерного устаткування. Саме тому процес отримав назву «майнінг» (англійською *mining* – видобуток корисних копалин), а програмістів-добувачів почали називати «майнерами» [4]. Також потрібна спеціальна програма, яка дозволяє обрати, що ви будете «майнити» і де. Для вивчення цієї тематики існують спеціальні форуми.

Якщо ж говорити про те, як держави ставляться до криптовалюти, то можна відзначити, що країни поділилися на різні табори. Деякі країни стимулюють розвиток Bitcoin (Австралія, Німеччина, Нідерланди, Нова Зеландія, Сінгапур), інші – встановлюють для криптовалюти серйозні обмеження (Індонезія, Китай, Росія).

Прямі заборони на сьогодні встановлені тільки в Болівії, Еквадорі, Таїланді і В'єтнамі. В окремих країнах, наприклад, в Японії, Bitcoin є законним платіжним способом. У Китаї ж, навпаки, операції з Bitcoin заборонені для банків, але дозволені для фізичних осіб. Іспанія ще 2014 р. визнала Bitcoin офіційною платіжною системою. Ця ініціатива походила від податкової інспекції країни, яка провела аналіз використання криптовалюти в країні і зробила висновок, що цей процес необхідно легалізувати (з метою подальшого оподаткування) [5].

Навіть в одній країні різні державні установи, міністерства, суди можуть ставитися до криптовалюти по-різному. Наприклад, у США біткоїни вважають лише віртуальною валютою, а ставлення до криптовалюти відрізняється у різних штатах. Водночас, Комісія з цінних паперів і бірж США двічі відмовилася допускати біткоїни на біржу [6].

Таким чином, у різних країнах Bitcoin класифікують по-різному – як віртуальну валюту, грошовий сурогат, нематеріальну цінність, віртуальний товар тощо. Національний банк України (далі – НБУ) поки офіційно не підтримує жодне з наведених визначень.

У НБУ повідомили, що Bitcoin у даний час не має певного правового статусу в Україні. Визначення такого статусу ускладнюється відсутністю консолідованого підходу до класифікації Bitcoin і регулювання угод із ним у світі [4].

Згідно із законодавством, Bitcoin не може використовуватися в Україні як засіб платежу, проте переводити криптовалюту в гривню і навпаки не заборонено. Хоча статус криптовалюти не встановлено, в Україні є достатня кількість торговельних пунктів, ресторанів, кафе й інших закладів, які приймають до оплати біткоїни. Поступово й інші криптовалюти отримують застосування у цій сфері [7].

Оскільки прямої законодавчої заборони на операції з використанням криптовалюти в Україні не існує, ані роз'яснення НБУ, ані інші підзаконні нормативно-правові акти не можуть замінити закон, який би прямо врегулював або заборонив обіг криптовалюти. У зв'язку із відсутністю такого законодавчого регулювання чимало українців захопилися видобутком криптовалюти. Однак це посилює увагу правоохоронців до майнерів та інвесторів криптовалюти, що, на нашу думку, обумовлено тим, що криптовалюта стала приносити відчутний прибуток, який проходить повз державний бюджет.

Показовою є подія, яка відбулася на території лікувально-оздоровчого комплексу Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України, де виявили 200 комп'ютерів, які генерували криптовалюту Bitcoin. Якщо слідчі органи висувають звинувачення щодо незаконності таких дій, то юристи та представники НБУ зауважують, що ця сфера в Україні жодним чином не регулюється, а, отже, не заборонена [4]. Майнінг – це здійснення обчислень. Чинне законодавство України не містить будь-яких заборон на здійснення такої діяльності, а тому сам по собі майнінг криптовалют не порушує чинне законодавство.

Будь-яка криптовалюта, в т. ч. і Bitcoin, може виконувати функцію платіжного засобу. Однак вона вже точно не є «грошовим знаком» у розумінні українського законодавства, адже, згідно зі ст. 34 Закону «Про Національний банк України», грошовий знак – це паперові банкноти або монети. Це ж стосується і визначення «грошового сурогату» [5].

Не вважають криптовалюту електронними грошима і в Євросоюзі, тому що вона не відповідає основним трьом критеріям: електронне зберігання, передача одержувачу тільки після їх отримання банком, платник – фізична або юридична особа – не може бути їх емітентом [8].

Більш-менш повне визначення «електронні гроші» міститься в Директиві Європейського парламенту і Ради ЄС 2000/46/ЄС від 18 вересня 2000 р. «Про започаткування та здійснення діяльності установами-емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними», згідно з якою електронні гроші можуть розглядатися як електронний замінник монет і банкнот, що зберігається на електронному пристрої, наприклад, на чіп-картці або у пам'яті комп'ютера, і який призначений для здійснення електронних банківських платежів обмеженими сумами.

Невизначений правовий статус не дає можливості владі ні нараховувати людям, які торгують Bitcoin та іншими віртуальними валютами, податку на отриманий від угод прибуток, ні залучати їх до відповідальності за несплату.

Проводячи аналогію з платіжною карткою, можна використати положення інших нормативних актів. Визначено що платіжна картка – це спеціальний платіжний засіб, відповідно до п. 1.14 Закону України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» від 05 квітня 2001 р., який є платіжним інструментом, що виконує функцію засобу ідентифікації, за допомогою якого держателем цього інструменту ініціюється переказ грошей з відповідного рахунка платника або банку, а також здійснюються інші операції, передбачені відповідним договором. Можемо додати, що завдяки ним формуються документи за операціями із застосуванням спеціальних платіжних засобів або надаються інші послуги держателям таких засобів. Отже, платіжна картка фактично є засобом доступу особи до готівкових грошей, тобто викрадення платіжної картки без її використання не є закінченим злочином, оскільки винний має на меті заволодіти певною сумою коштів.

06 грудня 2017 р. були викрадені кошти одного з найбільших валютних сервісів Nicehash. Із гаманців користувачів були викрадені кошти в біткоїнах на загальну суму 60 млн доларів. Всі вони були переведені на один гаманець. Постраждали гаманці як покупців, так і продавців.

Чинний податковий кодекс України зобов'язує декларувати дохід, отриманий на території країни, і сплачувати відповідні податки. Ухилення від сплати податків є правопорушенням і загрожує притягненням винних до адміністративної та кримінальної відповідальності [9]. Однак, поки Bitcoin офіційно не визнаний в Україні, адмініструвати операції з криптовалютою фактично неможливо.

Вважаємо, що поки статус Bitcoin та інших віртуальних монет не буде визначено законодавчо, нашим співгромадянам дозволятиметься все. Адже, як і в будь-якому громадянському суспільстві, в Україні діє конституційний принцип свободи «дозволено все, що не заборонено законом». Це впливає з логічного тлумачення положень ст. 19 Конституції. Таким чином, сам факт відсутності регулювання майнінгу законодавством не робить його незаконним. Так, українські майнери й інвестори криптовалют мають всі підстави для опротестування дій силових структур, коли ті приходять із обшуками.

Висновки. На нашу думку, необхідно продовжити активну роботу щодо впровадження запропонованого 06 жовтня 2017 р. Проекту Закону України «Про обіг криптовалюти в Україні», тому що криптовалюта набирає популярності в усьому світі, її розвиток заборонити технічно неможливо і економічно недоцільно. Законодавче закріплення застосування криптовалюти сприятиме позитивним змінам як в економіці країни, так і в розвитку науково-технічного прогресу (створення та розвиток нового економічного сектору в Україні; створення робочих місць; збільшення об'єму надходження податків до бюджету). Сподіваємося, що найближчим часом законодавчий орган України вирішить це питання, а поява ринку криптовалюти в Україні позитивно вплине на економічний розвиток нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Олиарник М. Криптовалюта в Україні. Все, що нужно знать. Новое время. 2017. URL: <http://nv.ua/techno/it-industry/kriptovaljuta-bitcoin-v-ukraine-vse-chto-nuzhno-znat-1918518.html>.
2. Баран Х.С. Тенденції розвитку крипто валют на ринку України. Стратегічні орієнтири. 2017. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=3139>.
3. Біткоїн в Україні: коли і як легалізують. Конкурент. 2017. URL: <https://konkurent.in.ua/news/ukrayina/19484/bitkojn-v-ukrayini-koli-i-yak-legalizuyut-.html>

4. Пивоваров С. Bitcoin та Blockchain: що це таке і як працює в Україні та світі. HROMADSKIE. 2017. URL: <https://hromadske.ua/posts/shcho-take-bitcoin>.
5. Bitcoin поза законом: що робити якщо вас прийшли обшукувати. PingBlockchain.com. 2017. URL: <https://pingblockchain.com/bitcoin-poza-zakonom-shho-robiti-jakshho-vas/>.
6. Bitcoin: що це таке і як працює в Україні та світі. Волинські новини. 2017. URL: <https://www.volynnews.com/news/economics/Bitcoin-shcho-tse-take-i-iaak-pratsiuye-v-ukrayini-ta-sviti/>.
7. Комарова О. Що таке криптовалюта?. Радіо Свобода. 2017. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/details/28742278.html>.
8. Лысенко Е. Что делать, если пришли обыскивать по делу о Bitcoin. UBR. 2017. URL: <https://ubr.ua/finances/exchange-market/chto-delat-esli-prishli-obyskiivat-po-delu-o-bitcoin-3850902>.
9. Мельник О. Чи законне використання Bitcoin в Україні. Na chasi. 2017. URL: <https://nachasi.com/2017/08/17/bitcoin-in-ukr/>.
10. Міщенко В., Махаєва О. Електронні гроші: поняття, стан українського ринку та перспективи розвитку. Банківська справа. 2007. № 3. С. 3–19.

УДК 343.102: 343.132

СУХОМЛИН Ю.В.

ОКРЕМІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПОДАННЯ ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КЛОПОТАНЬ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ

Стаття присвячена дослідженню процесуальної діяльності органів досудового розслідування, прокурора та слідчого судді з приводу підготовки і подання клопотань про застосування запобіжних заходів. Визначено особливості процесуальної зазначеного виду клопотань, з врахуванням фактичних обставин та кваліфікації кримінального правопорушення, загальних завдань та підстав застосування запобіжних заходів на стадії досудового розслідування.

Ключові слова: кримінальне провадження, запобіжні заходи, клопотання, ухвала, підозрюваний, слідчий, прокурор, слідчий суддя.

Статья посвящена исследованию процессуальной деятельности органов досудебного расследования, прокурора и следственного судьи по подготовке и представлению ходатайств о применении мер пресечения. Определены особенности процессуальной формы этого вида ходатайств, с учетом фактических обстоятельств и квалификации уголовного правонарушения, общин заданий и оснований применения мер пресечения на стадии досудебного расследования.

Ключевые слова: уголовное судопроизводство, меры пресечения, ходатайства, постановление, подозреваемый, следователь, прокурор, следственный судья.

The article is sanctified to research of judicial activity of organs of pre-trial investigation, public prosecutor and inquisitional judge on preparation and presentation of solicitors about application of measures of suppression. Certainly features of judicial form of this type of solicitors, taking into account actual circumstances and qualification of criminal offence, communities of tasks an grounds of application of measures of suppression on the stage of pre-trial investigation.

Key words: criminal trial, measures of suppression, solicitor, decision, suspected, investigator, public prosecutor, inquisitional judge.